

ÖRGÜN MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİM SİSTEMİNİN MESLEKİ EĞİTİMİN PAYDAŞLARINCA DEĞERLENDİRİLMESİ

Murat A. TAMER*

Mustafa ÖZCAN**

Özet

Bu çalışmada, örgün mesleki ve teknik eğitim süreci ilgili tarafları ile değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda örgün mesleki ve teknik eğitim kurumları olarak kız meslek lisesi, endüstri meslek lisesi ve ticaret meslek liselerinde yürütülen eğitim ve öğretim faaliyetlerini; staj yapan öğrenciler, meslek öğretmenleri, meslek lisesi mezunu çalışanlar ve meslek lisesi mezunu ve stajyer istihdam eden işletme yetkililerince değerlendirilmesi ve bu değerlendirmelerin tartışılarak mesleki eğitim süreci ile ilgili güncel fikirler elde edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla açıklanan paydaşlara ayrı ayrı anketler uygulanmış ve anket sonuçları SPSS 20.0 programı kullanılarak değerlendirilmiştir. Anket sonucu elde edilen verilerin değerlendirilmesinde frekans analizi yöntemi kullanılmıştır. Verilerin analizi sonucunda ortaya çıkan görüşler ve etkileri karşılaştırılmış ortaya çıkan farklılıklar ve benzerlikler tartışılmıştır. Bu değerlendirmeler ışığında staj süresinin yeterli olduğu taraflarca belirtilmiş, elde edilen veriler kapsamında her beş işletmeden birinde usta öğretici olmadığı görülmüş ve yine taraflarca staj sürecinin daha titizlikle takip edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Taraflar meslek liseleri ile işletmeler arasındaki işbirliğinin artırılması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Anahtar Sözcükler: Mesleki ve teknik eğitim, staj, okul – sanayi işbirliği

Giriş

Hayatın tüm alanlarında hızlı değişimlerin yaşandığı günümüz dünyasında, bireyin değişen koşullara uyumu ve bu uyum sürecinde bireyselliğini koruyarak belirli bir işi gerçekleştirmesi önemlidir. Üretim ve hizmet alanlarında yürütülen faaliyetler, insanoğlunun günümüz dünyasında yaşamını sürdürebilmesi açısından yürütülen faaliyetleri oluşturmaktadır. Bu alanlarda faaliyet yürüten çalışanların eğitim süreçleri günümüz dünyasının koşullarına uygun olarak düzenlenirken, insanoğlunun varlığını ve bireyselliğini göz ardı etmemelidir. Eğitim süreçleri içerisinde yer alan bireyler; alanların içinde yer alan mesleğin gerektirdiği bilgilere sahip, öz güvenli, kültürel anlamda gelişmiş, çok kültürlü toplum yapısını benimsemiş ve çevre duyarlılığı yüksek bireyler olmalıdır. Değişim süreçleri bireylerin eğitimini sadece okulla sınırlandırılmasını olanaksız kılmakta, gerek çalışma yaşamında gerekse günlük yaşamlarında bireyler yeni konularda kendilerini geliştirmeye ve öğrenmeye ihtiyaç duymaktadırlar.

* Teknik öğretmen, Şişli Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi

** Teknik öğretmen, Şişli Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi

Mesleki ve teknik eğitim, üretim ve hizmet alanlarında ihtiyaç duyulan çalışanların sahip olması gereken özellikleri kazandıran bir süreçtir. Okul - işletme işbirliğine dayalı, bilişim teknolojilerini kullanabilen, yabancı dil bilgisine sahip mezunlar günümüz iş yaşamında aranan çalışan profilini oluşturmaktadır. Ayrıca sadece iş yaşamının talep ettiği profilin dışında iş sağlığı ve güvenliği konularında bilgi sahibi olan, çevre duyarlılığı gelişmiş, çalışma yaşamında sahip olduğu hakları bilen bireylerin yetiştirilmesi de eğitim hizmetlerini yürüten ve denetleyen devletin bir görevidir.

Mesleki ve teknik eğitim:

Ekonomik yapı içerisinde insan gücünün hızla değişen bilim ve teknolojik değişimlere uyumunda meslek sahibi bireylere olan gereksinim artmakta ve mesleki ve teknik eğitim önem kazanmaktadır. Toplumsal bir olgu olan eğitimin ekonomik boyutunun olması kaçınılmazdır. Eğitim, ekonomik alanda işgücü verimliliğini artışı ve buna bağlı olarak toplumsal kalkınmayı sağlayan bir süreçtir. Bilimsel ve teknolojik değişimler işi sürekli farklılaştırmakta ve geliştirmektedir. İşin sürekli değişimi mesleki eğitime dinamik bir nitelik kazandırmaktadır. Mesleki eğitimin ihtiyaçlara uyumluluğu ve etkinliği ile değişime uyum göstermesi arasında güçlü bir ilişki vardır. Çağdaş mesleki eğitim sistemlerinde üretimdeki ve teknolojiadaki değişim sürekli izlenmekte, eğitime yansımaları analiz edilmekte ve mesleki eğitim sistemleri sürekli güncelleştirilmeye çalışılmaktadır (TİSK, 2004).

Mesleki ve teknik eğitim politikaları:

Türkiye'nin mesleki ve teknik eğitim alanındaki politikaların anlaşılmasına; Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından 2009 yılında hazırlanan 2010-2014 Stratejik planı katkı sunmaktadır. Bu plan çalışmasında mesleki ve teknik ortaöğretim temel hedefleri aşağıdaki gibi belirtilmiştir (MEB, 2009):

- Ekonomik ihtiyaçları karşılamak,
- Küresel rekabet koşullarında var olabilen insan gücünü yetiştirmek,
- Teknolojik imkânları yüksek bir donanım ile mesleki ve teknik eğitim sunmak,
- Bilgi ekonomisinin ihtiyaç duyduğu nitelikli insan gücünü yetiştirmek.

Mesleki ve teknik eğitimdeki diğer etkinlik alanları ise; hareketlilik, yeterlilik ve mesleki eğitim ile ilgili Avrupa Birliği (AB) tarafından geliştirilen araçların uygulanmasında işbirliği yapılımasıdır. Bu kapsamda; Europass ve ECVET (Mesleki eğitim ve öğretimde avrupa kredi sistemi) konularında kurumlar arası etkin iş birliği kurulması hedeflenmektedir (Resmi Gazete, 2010). Yeterlilikler konusunda Mesleki Yeterlilik Kurumu (MYK) mesleki yeterlilikleri belirleme çalışmalarını sürdürmektedir.

2002 yılında uygulamaya konulan Türkiye'de Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi (MEGEP) ile ülkemizin mesleki eğitimin geliştirilmesi çalışmaları yürütülmüştür. Projenin sonunda mesleki eğitime katılım oranının Ulusal Kalkınma Planlarında öngörüldüğü üzere % 65'lik bir orana ulaşması beklenmektedir (Senar ve Kaya, 2006).

Örgün öğrenim içerisinde yürütülen meslek öğrenim alanında çevre kurum ve kuruluşların işbirliği görülmektedir. Öğrencinin staj çalışmaları dışında da okul içerisindeki atölye ve laboratuvar düzenlemeleri, işleyişi hatta müfredatı sanayi ve çevre kuruluşlar tarafından eğitim kurumu ortaklığı şeklinde düzenlenmekte ve yürütülmektedir. Bu tür çalışmalar okul-sanayi arasındaki çeşitli protokoller aracılığıyla yürütülmektedir. Bakanlık ile kamu ve özel kurum ve kuruluşlar arasında yapılan protokollere veya işbirliği proje anlaşmalarına göre eğitim yapan kurum ve meslek alan/dallarındaki öğrenci/kursiyerlerin, işletmelerde gerçekleştirilecek uygulamalı mesleki eğitimleri, bu protokol veya proje anlaşmalarına dayalı olarak düzenlenen uygulama yönergesindeki hükümlere göre yürütülmektedir (ETOGM, 2009). Okulda verilen mesleki eğitim ile ilgili olarak yapılan belirli değerlendirmeler vardır. Dönmez ve Polat (Dönmez ve Polat, 2003), mesleki eğitimde okul sanayi işbirliği geliştirilemediğinden okullardaki eğitim teoride kaldığını, uygulamada başarılı sonuçlar elde edilemediğini belirtmişlerdir. Balcı ve Arı (Balcı ve Arı, 2003), yeni fikirler, yeni buluşlar ve yeni beklentiler ışığında ihtiyaç duyulan alanlarda yeni programlar oluşturulması gerektiğini, bu programların çok ortaklı işbirliği anlaşmaları içermesi gerektiğini, böylelikle kaynakları birleştirilmesiyle yeni fırsatların ortaya çıkarması gerektiğini belirtmişlerdir.

Bulut (Bulut, 2007), çalışmasında; okul - sanayi işbirliği ile kurulan laboratuvarlarda görev yapan öğretmenlerin adeta bir insan kaynakları birimi gibi çalıştığını söylemektedir. Öğrenciyle okulu süresince birlikte olan öğretmenlerin öğrencileri çok iyi tanıması ve bu öğrencileri seçerek işe yerleştirmesinin, işe alım yapan insan kaynakları bölümlerindeki çalışanlardan daha iyi bir işe yerleştirme olacağını ifade etmektedir.

Mesleki ve teknik eğitim politikalarındaki bu uygulamaların ve politikaların oluşturduğu algıya yönelik çeşitli eleştiriler yapılmamaktadır. Uzunyayla (Uzunyayla, 2007), yaptığı tez çalışmasında, eğitimde yaşanan dönüşümlerin sermayenin istekleri doğrultusunda gerçekleştirdiğini belirtmektedir. 1990'lı yıllar sonrasında artan uluslararası rekabet sonucu kapitalist toplumda iş bölümünün arttığını, iş kollarının farklılaştığını ve buna bağlı olarak nitelikli işgücü ihtiyacı doğduğunu belirtmektedir. Eğitim, nitelikli işgücü rekabetinde öne çıkmada ve daha fazla artı değer üretmede temel unsur haline gelmiştir. İşsizliğin nedeni olarak istihdam edilebilir nitelikte olmayan bireyler gösterilmiş; “verimlilik”, “kalite” ve “esneklik” gibi kavramlar gündemleştirilmiştir (Uzunyayla, 2007). Bu gelişmelere bağlı olarak mesleki eğitimin niteliği değişmiştir. Eğitim kurumlarının işgücü piyasasıyla zayıf olan ilişkileri nedeniyle istenilen nitelikte emek gücü yetiştiremediği ve bu büyük sorunun eğitim istihdam arasındaki bağın geliştirilmesiyle çözümleneceğine yönelik farklı kesimlerden bu doğrultuda talepler yükselmiştir. Sadece işsizlik değil, fakirlik, geri kalmışlığın nedeni de eğitimle sağlanan beceriler üzerinden açıklanmaya başlamıştır (Uzunyayla, 2007).

Bireylerin niteliklerini artırmak amacıyla yöneldikleri eğitim programları, kurslar, vb. etkinlikler maddi anlamda bir yük olacaktır. Maddi yükün yanı sıra eğitim sürecini tamamlamış bireyler iş yaşamları dışında çeşitli kurslara ve sertifika programlarına katılacaklarından sosyal yaşam olanakları daralacaktır (Uzunyayla, 2007). Sonuç olarak eğitim-istihdam bağlamında gelişen yeni eğitim sürecinde; hem öğrenciler hem de eğitim kurumları, istihdam piyasalarının belirleyenleri üzerinden donanımlarını yapılandırdıkları bir süreç içine girmişlerdir (Uzunyayla, 2007).

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı; örgün mesleki ve teknik eğitim kurumları olan, endüstri meslek lisesi, kız meslek lisesi ve ticaret meslek liselerinde yürütülen eğitim ve öğretim faaliyetlerinin ilgili taraflarca değerlendirilmesidir.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Araştırmada, nitel araştırma yaklaşımı ile durum belirleme amacına yönelik olarak literatür incelemesi ve tarama tekniği kullanılmıştır.

Çalışma Evreni

Anket uygulamasında kullanılan örneklem alanı İstanbul ili olarak belirlenmiştir. Anket uygulaması yapılacak mesleki eğitimin paydaşı olan dört grup örneklem alanı olarak İstanbul'da rastgele seçilmiştir. Anket çalışması; meslek lisesi mezunu çalışanlar (101 katılımcı), meslek lisesi son sınıfında staj yapan öğrenciler (320 katılımcı), meslek lisesinde çalışan meslek dersi öğretmenleri (120 katılımcı) ve meslek lisesi alanları ile ilgili faaliyette bulunan işletme ve kurum yetkilileri (82 katılımcı)'dan oluşmaktadır.

Sınırlılık

Araştırmanın sınırlılığını, İstanbul ili sınırları içindeki endüstri meslek, kız meslek ve ticaret meslek liselerinden rastgele seçilen son sınıf staj yapan öğrenciler ve meslek öğretmenleri, rastgele seçilen meslek lisesi mezunları ve stajyer istihdam eden işletme yetkilileri ve meslek lisesi mezunu çalışanlar oluşturmaktadır.

Veri Toplama Süreci

Dört farklı paydaş grubu için ayrı ayrı hazırlanan anketlerde yer alan sorular, daha önce yapılmış bazı araştırmaların incelenmesi, mesleki ve teknik eğitim alanında çalışan sivil toplum kuruluşu temsilcileri, okul ve kurum mensupları ile yapılan görüşmeler sonucunda hazırlanmıştır. Bu görüşmeler ve mevcut mevzuat uygulamaların incelenmesi sonucunda mesleki ve teknik eğitimin paydaşları olduğu düşünülen dört grup belirlenmiştir. Bu gruplar; meslek lisesi mezunu çalışanlar, meslek lisesi son sınıfında staj yapan öğrenciler, meslek lisesinde çalışan meslek dersi öğretmenleri ve meslek lisesi mezunu çalışanlar ve meslek lisesi mezunu ve stajyer istihdam eden işletme yetkilileridir. Dört farklı grup için ayrı ayrı hazırlanan anketlerde grupların karakteristiğini ortaya koyacak bağımsız değişken türü soruların dışında meslek liselerinin fiziki altyapı durumu, mesleki eğitim süreci, staj süreci, milli eğitim bakanlığı mesleki eğitim ve işletmeler arası ilişki, genel liseler ile meslek liselerinin belirlenen açılardan karşılaştırılması gibi bağımlı değişken türü ifadeler yer almıştır.

Anket sonuçlarının değerlendirilmesi yapılırken; katılımcı grupların staj (işletmede beceri eğitimi), okul-sanayi işbirliği, meslek lisesi mezunu çalışanlar, hizmet-içi eğitim, mesleki eğitim politikaları ve meslek liseleri hakkındaki genel görüşleri birlikte değerlendirilmiştir. Anket sonuçlarından elde edilen verilerin analizi SPSS 20.0 programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Veriler parametrik olmayan veriler olup frekans analizi yöntemi kullanılarak yorumlanmıştır.

Bulgular ve Yorum

Araştırma bulguları ve değerlendirmeler, anketlerin uygulandığı 4 farklı katılımcı grup üzerinden başlıklarla verilmiştir.

Meslek lisesi mezunu çalışanların değerlendirmeleri:

Meslek lisesi mezunu katılımcıların önemli bir kısmının (%71,3) lise mezunu düzeyinde olduğu görülmektedir. Katılımcıların %12,9'u ön lisans mezunu olup lisans ve lisansüstü mezunların oranı ise %13,9'dur. Bu veriler, meslek lisesi mezunlarının önemli bir kısmının lise öğrenimi sonrası iş hayatına atıldıklarını göstermektedir. Çoğu meslek lisesi öğrencisi için, lise hayatı örgün eğitimin son basamağını oluşturmaktadır.

Meslek lisesi mezunu katılımcılar üç farklı mesleki ve teknik eğitim kurumlarından seçilmiştir. Katılımcılardan %23,8'i kız meslek lisesi, %58,4'ü endüstri meslek lisesi ve %17,8'i ticaret meslek lisesi olarak belirlenmiştir.

Katılımcı mezunlara Tablo 1'de belirtilen ifadeler yöneltilmiş ve bu ifadeler ile ilgili kendilerini değerlendirmeleri istenmiştir. Elde edilen veriler incelendiğinde; iş sağlığı ve güvenliği, mesleki alanda yeterlilik, bilişim teknolojisi kullanımı konularında katılımcıların çoğunluğu kendilerini yeterli gördüklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca kendini ifade edebilme, grup içerisinde çalışabilme, iş hayatı koşullarına uyum gibi sosyal konularda kendilerini yüksek oranda yeterli olarak ifade ettikleri görülmektedir. Ancak mezunların sadece %27,7'lik bir kısmı yabancı dil konusunda kendilerini yeterli bulmuş, önemli bir kısmı yabancı dil konusunda kendilerini yeterli bulmadıklarını (%67,3) belirtmişlerdir. İş sağlığı ve güvenliği konusunda mezunların kendilerini yeterli bulmaları dikkate değerdir. Fakat ülkemizdeki iş kazalarının çokluğu dikkate alındığında iş kazalarına maruz kalan çalışanların ne kadarının meslek lisesi mezunu olduğu araştırılmalıdır. Böylelikle iş kazalarına yol açan nedenlerden birisi olan aşırı özgüven durumunun bu ifadede mevcut olup olmadığı ortaya çıkarılabilir. Araştırmanın sınırlılıklarından kaynaklanan nedenleri de dikkate almak gerekmektedir. Yabancı dil konusunun, örgün eğitim içerisinde istenilen seviyeye ulaşamayan konulardan birisi olduğu söylenebilir. Meslek liselerinin durumu ise bu konuda içler acısıdır. Hiç vakit kaybetmeden meslek liselerinde bu konuya ağırlık verilmesi ve gereken tedbirlerin alınması gerektiği düşünülmektedir.

Tablo 1. Mezunların Mesleki ve Sosyal Becerileri ile İlgili Öz Değerlendirmeye Bağlı Yeterlilik Düzeyi

	Yeterlilik düzeyi (%)		
	Yetirliyim	Yetirli Değilim	Bir fikrim Yok
İş sağlığı ve güvenliği	88,1	6,9	5
Mesleki alanda yeterlilik	90,1	6,9	3
Bilişim teknolojisi kullanımı	73,3	19,8	6,9
Kendini ifade edebilme	92,1	5	3
Grup içerisinde çalışabilme	96	2	2
İş hayatı koşullarına uyum	95	4	1
Yabancı dil	27,7	67,3	5

Tablo 2'de mezunların mesleki ve teknik eğitim sürecine ilişkin görüşlerinin 3'lü ölçeğe göre dağılımı verilmiştir. Bu dağılımla göre mezunların çoğunluğu (%92,1) meslek lisesinden mezun olmanın iş bulmada avantaj sağladığı ifadesine

katılmışlardır. Ayrıca mezunların büyük bir bölümü (%83,6) iş yaşamında meslek lisesi mezunu olmanın bir ayrıcalık olduğunu düşünmektedirler. Meslek lisesinin son yılındaki staj eğitimini yararlı bulan katılımcıların oranı %88,1'dir. Staj uygulamasının öğrencilerin okul hayatından çalışma hayatına sorunsuz geçmesini sağlayan önemli bir süreç olduğu düşünülmektedir.

Staj eğitiminin daha uzun olmasını düşünen katılımcıların oranı %65,3 iken bu ifadeye katılmayanların oranı ise %28,8'dir. Çalışma hayatına atılmış meslek lisesi mezunlarının, staj süresinin uzamasını iş yaşamına uyumu arttıracığından olumlu görmüş olabilecekleri düşünülmektedir. Ancak staj süresinin uzamasının akademik süreci sınırlandıracağı ve ucuz işgücü oluşturacağı gibi sakıncalarından ötürü bu konu hakkındaki bulgular anket çalışmasına katılan mesleki eğitim sürecinin diğer taraflarının görüşleri ile birlikte değerlendirilmelidir. Meslek lisesi mezunu çalışanların yaklaşık yarısı okuldaki eğitimin iş hayatı için yeterli olmadığını belirtmişlerdir (%49,5). Okuldaki eğitimin iş hayatı için yeterli olduğunu düşünen katılımcıların oranı %48,5'dir. Bu noktada meslek liselerinin verdikleri eğitimin öğrenciyi çalışma yaşamına yeterli düzeyde hazırlayamadığı söylenebilir. Katılımcıların bu kanaatlerine meslek liselerinin hangi eksikliklerinin yol açtığı araştırılması gerektiği düşünülmektedir.

Mezunların önemli bir kısmı öğretmenlerin mesleki bilgilerinin yeterli olduğunu düşünmektedir (%75,2). Öğretmenlerinin mesleki bilgilerinin yeterli olduğunu düşünüyorum ifadesine katılmayanların oranı ise %21,8'dir.

Tablo 2. Mezunların Mesleki ve Teknik Eğitim Sürecine İlişkin Görüşlerinin 3'lü Ölçeğe Göre Dağılımı

	Katılıyorum (%)	Katılmıyorum (%)	Bir fikrim yok (%)
Meslek lisesinden mezun olmam iş bulmamda bana avantaj sağladı.	92,1	6	2
İş yaşamında meslek lisesi mezunu olmanın bir ayrıcalık olduğunu düşünüyorum.	83,6	13,9	3
Meslek lisesinde son yıl yaptığım staj eğitimi çok yararlı oldu.	88,1	9,9	2
Staj eğitiminin daha uzun süre olması gerektiğini düşünüyorum.	65,3	28,8	5,9
Okuldaki eğitimin iş hayatında yeterli olduğunu düşünüyorum.	48,5	49,5	2
Öğretmenlerimin mesleki bilgilerinin yeterli olduğunu düşünüyorum.	75,2	21,8	3

Son sınıf öğrencilerin değerlendirmeleri:

Meslek lisesi son sınıf öğrencilerinden oluşan katılımcılar üç farklı mesleki ve teknik eğitim kurumlarından seçilmiştir. Katılımcılardan %35,2'si kız meslek lisesi, %37,6'sı Endüstri meslek lisesi ve %27,3'ü ticaret meslek lisesi olarak belirlenmiştir. Öğrencilerin %88,8'i staj yaptığı işyerinde usta öğretici bulunduğunu belirtmiştir.

Öğrencilere Tablo 3'te belirtilen ifadeler yöneltilmiş ve bu ifadeler ile ilgili kendilerini değerlendirmeleri istenmiştir. Elde edilen veriler incelendiğinde; iş sağlığı ve güvenliği, mesleki alanda yeterlilik, bilişim teknolojisi kullanımı konularında çoğunluk olarak kendilerini yeterli gördüklerini belirtmişlerdir. Buna rağmen; bilişim teknolojisi kullanımı konusunda yeterlilik düzeyinin mevcut durumdan(%63,6) daha da ileriye götürülmesi gerektiği düşünülmektedir. Ayrıca kendini ifade edebilme, grup içerisinde çalışabilme, iş hayatı koşullarına uyum gibi sosyal konularda yüksek oranda kendilerini yeterli olarak ifade ettikleri görülmektedir. Burada dikkati çeken nokta aynı mezun katılımcıların aynı ifadelere verdikleri yanıtlarda görülen yeterlilik düzeyinin öğrencilerden bir miktar daha fazla oluşudur. Ancak öğrencilerin sadece %10,6'sı yabancı dil konusunda kendilerini yeterli bulmuş, önemli bir kısmı yabancı dil konusunda kendilerini yeterli bulmadıklarını (%76,4) belirtmişlerdir. Yabancı dil eğitiminin neden istenen düzeye ulaşamadığı incelenmeli ve yabancı dil eğitiminin geliştirilmesine dönük çalışmalar yapılmalıdır.

Tablo 3. Meslek Lisesinde Son Sınıfta Staj Yapan Öğrencilerin Mesleki ve Sosyal Becerileri İle İlgili Öz Değerlendirmeye Bağlı Yeterlilik Düzeyi

	Yeterlilik düzeyi (%)		
	Yetirliyim	Yetirli Değilim	Bir fikrim Yok
İş sağlığı ve güvenliği	86,1	5,8	8,2
Mesleki alanda yeterlilik	71,2	17,3	11,5
Bilişim teknolojisi kullanımı	63,6	24,5	11,8
Kendini ifade edebilme	86,7	10,6	2,7
Grup içerisinde çalışabilme	90	4,5	5,5
İş hayatı koşullarına uyum	88,2	7	4,8
Yabancı dil	10,6	76,4	13

Tablo 4'te meslek lisesinde son sınıfta staj yapan öğrencilerin staj sürecine ilişkin görüşlerinin 3'lü ölçeğe göre dağılımı verilmiştir. Bu dağılıma göre öğrencilerin büyük çoğunluğu(%95,4) staj yaptığı işyerinin iş sağlığı ve güvenliği kurallarına uyduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca yine büyük çoğunluğu(%84,8) aylık ücretlerini düzenli olarak aldıklarını belirtmişlerdir. Buna rağmen ücretini düzenli olarak alamayan öğrencilerin oranı(%11,9) dikkat çekicidir. Ucuz işgücü kullanımına açık olan staj sürecinde öğrencinin haklarını koruyacak mekanizmaların ve denetimlerin sağlıklı bir şekilde yürütülmesi gerektiği düşünülmektedir.

Öğrencilerin %29,4'ünün staj yerlerinde alanı ile ilgili görevler verilmediğini ifade ettikleri görülmektedir. Bununla birlikte %64,2'lik bir oran ise bu ifadeye katılmadıklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerin %53,9'luk kısmı staj yaptığı işyerinde mezun olduktan sonra da çalışmayı istediğini belirtmiştir. Bununla birlikte %28,2'lik bir kısım ise staj yaptığı işyerinde mezun olduktan sonra çalışmak istemediğini belirtmiştir. Alanı ile ilgili görev verilmediğini düşünenler ile mezun olduktan sonra staj yaptıkları işyerlerinde çalışmak istemeyenlerin oranı birbirine yakındır. Bu durum, alanı ile ilgili görev verilmeyen öğrencilerde çalışma isteklerinin azaldığını düşündürmektedir.

Öğrencilerin düşük bir oranı (%34,3) staj eğitiminin daha uzun süre olması gerektiği ifadesine katılmıştır. Önemli kısmının (%57,6) staj süresinin uzaması konusunda olumsuz görüş belirttiği görülmektedir.

Öğrenciler koordinatör öğretmenlerinin büyük oranda işyerini düzenli olarak ziyaret ettiğini belirtmişlerdir (%75,7). Aynı zamanda, yine büyük oranda staj eğitimi ile ilgili koordinatör öğretmenine (%82,7) ve okul yönetimine(%77,2) danışabildiklerini belirtmişlerdir.

Öğrencilerin %63,9'u okulda öğrendikleri mesleki bilginin staj pratiğinde yeterli geldiğini belirtmiştir. Ancak, %30'luk bir kesimin, okulda verilen mesleki bilginin yeterli olmadığı görüşünde oldukları görülmektedir. Okulda verilen mesleki bilginin eksik noktaları araştırılmalı ve sanayinin kullandığı teknolojik ve güncel bilgilerin takip edilerek okuldaki mesleki bilgilerin güncellenmesi sağlanmalıdır.

Öğrencilerin %34,5'i işyeri şartlarının kendisine ağır geldiğini belirtmişlerdir. Bu durumun sebepleri ayrıntılı şekilde araştırılmalı, okuldan çalışma hayatına geçişte uyum sorunları varsa giderilmelidir. Öğrencilerin ağır mesai süreleri ya da kapasitenin üzerinde çalışmaya zorlanma ile karşılaşmalarını önlemek için işyeri denetimlerinin düzenli ve dikkatli yapılması gerekmektedir.

Tablo 4. Meslek Lisesinde Son Sınıfta Staj Yapan Öğrencilerin Staj Sürecine İlişkin Görüşlerinin 3'lü Ölçeğe Göre Dağılımı

	Katlıyorum (%)	Katılmıyorum (%)	Bir fikrim yok (%)
Staj yaptığım işyerinde iş sağlığı ve güvenliği kurallarına uyulmaktadır.	95,4	2,4	2,1
Staj yaptığım İşyerinde aylık ücretimi düzenli olarak alıyorum.	84,8	11,9	3,3
Staj yaptığım İşyerinde alanım ile ilgili görevler verilmiyor.	29,4	64,2	6,4
Staj yaptığım işyerinde, mezun olduktan sonra da çalışmak istiyorum.	53,9	28,2	17,9
Staj eğitiminin daha uzun süre olması gerektiğini düşünüyorum.	34,3	57,6	8,2
Koordinatör öğretmenim işyerini düzenli olarak ziyaret ediyor.	75,7	17,6	6,7
İhtiyaç duyduğumda staj eğitimi ile ilgili koordinatör öğretmenime danışabiliyorum.	82,7	13,9	3,3
İhtiyaç duyduğumda staj eğitimi ile ilgili okul yönetimine danışabiliyorum.	77,2	16,4	6,4
Okulda öğrendiğim mesleki bilgi staj pratiğimde yeterli gelmektedir.	63,9	30	6,1
İşyerinin çalışma şartları bana ağır geliyor.	34,5	60	5,5

Tablo 5'te meslek lisesinde son sınıfta staj yapan öğrencilerin mesleki ve teknik eğitim sürecine ilişkin görüşlerinin 3'lü ölçeğe göre dağılımı verilmiştir. Bu dağılıma göre öğrencilerin %62,1'i mezun olduktan sonra kendi alanlarında çalışmak istediklerini ifade etmişlerdir. Bununla birlikte %24,2'lik bir kısmının mezun olduktan

sonra kendi alanımda çalışmak istiyorum ifadesine olumsuz görüş bildirmesi ve %13,6'lık bir kısmın bu konu hakkında bir fikri olmadığını belirtmesi dikkate değer bir konudur. Mesleki alan tercihlerinin sağlıklı bir şekilde yapılması ve öğrencilerin ilgi alanlarının özenle takip edilmesi gerektiği düşünülmektedir. İlköğretim bitiminde yapılan merkezi sınavların rekabetçi ve test usulü olması, yeterli rehberlik hizmetlerinin sağlanamaması gibi nedenlerle bu tür görüşlerin ifade edildiği değerlendirilmektedir. Mesleki eğitim süreci de öğrencilere bu konuda yeterli desteği sunmamış olabilir. Ayrıca öğrencilerin %54,6'sı "yeniden tercih hakkım olsa meslek lisesini seçerdim" ifadesine katılmış, ancak %38,1 oranında bir kısmı olumsuz görüş belirtmiştir. Bu bulguda benzer nedenlerden kaynaklanabilir.

Öğrencilerin %93,9'u üniversite eğitimine devam etmek istediklerini belirtmişlerdir. Ayrıca öğrencilerin %61,8'lik bir bölümü üniversite sınavında başarılı olacaklarına inandıklarını belirtmiştir. Ancak meslek lisesi mezun çalışanlara sorulan eğitim düzeyi bağımsız değişkeninde görüldüğü gibi durum gerçekte farklı olmaktadır. Mezunların büyük çoğunluğunun mezuniyet düzeyinin lise olduğu görülmektedir. Öğrencilerin meslek lisesi tercihlerini daha bilinçli yapmaları, meslek liselerine alanları ile ilgili akademik imkânların artırılması ve meslek liselerindeki kültür derslerinin genel lise düzeyine getirilmesi hem öğrencilerin hayal kırıklığı yaşamasını önleyebilir, hem de gelecek ile ilgili daha sağlıklı planlar kurmalarına yardımcı olabilir.

Öğrencilerin önemli bir kısmı (%63.9) mezun olduktan sonra iş bulmakta herhangi bir sıkıntı yaşayacağını düşünmediğini belirtmiş, öte yandan %20,9'luk bir kısım ise bu konu hakkında olumsuz bir tercihte bulunmuştur. %15,2 gibi azımsanmayacak bir oranında iş bulmakta herhangi bir sıkıntı ile karşılaşp karşılaşmayacağı konusunda bir öngörüsünün olmadığı belirlenmiştir.

"Öğretmenlerimin mesleki bilgilerinin yeterli olduğunu düşünüyorum" ifadesine öğrencilerin önemli bir çoğunluğunun (%84,9) katıldığı görülmektedir.

Öğrencilerin %38,8'i okulda öğrendikleri ile işyeri gerçeklerinin örtüşmediği ifadesine olumlu yanıt vermişlerdir. Öte yandan öğrencilerin %53,3'ü ise bu ifadeye katılmadıklarını belirtmişlerdir. Aynı zamanda, "okulda öğrendiğim mesleki bilgi staj pratiğimde yeterli gelmektedir." İfadesine öğrencilerin %63,9'u katılmış, %30'u ise katılmamıştır. Bu noktada işyeri ve staj koşullarının iyi denetlenmesi, staj sürecinde öğrencilerin alanları ile ilgili görevler almasının sağlanması ve öğretmenlerin daha fazla iş deneyimi kazanmaları, okul-sanayi işbirliğinin artırılması öğrencilerin bu görüşünü olumlu yönde değiştirebilir. Okuldaki atölye ve laboratuvar donanımının işyerine göre daha eski olduğu görüşüne katılan öğrenci oranının %51,2 olduğu görülmektedir. Öğrencilerin %34,9'luk bir kısım ise bu ifadeye katılmadıklarını belirtmişlerdir. Okul staj ilişkisini olumsuz etkileyen faktörlerden birisinin de okul donanımının yetersiz olması olduğu düşünülmektedir.

Millî eğitim bakanlığının meslek liselerine gereken önemi vermediği ifadesine öğrencilerin çoğunluk olarak (%75,2) katıldıklarını görülmektedir. %10,6'lık kısım bir fikri olmadığını belirtmiş, %24,3'lük bir kısım bu ifadeye katılmadıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 5. Meslek Lisesinde Son Sınıfta Staj Yapan Öğrencilerin Mesleki ve Teknik Eğitim Sürecine İlişkin Görüşlerinin 3'lü Ölçeğe Göre Dağılımı

	Katılıyorum (%)	Katılmıyorum (%)	Bir fikrim yok (%)
Mezun olduktan sonra kendi alanımda çalışmak istiyorum.	62,1	24,2	13,6
Mezun olduktan sonra iş bulmakta sıkıntı yaşayacağımı düşünmüyorum.	63,9	20,9	15,2
Öğretmenlerimin mesleki bilgilerinin yeterli olduğunu düşünüyorum.	84,9	10,6	4,5
Yeniden tercih hakkım olsa yine Meslek Lisesini seçerdim.	54,6	38,1	7,3
Üniversite eğitimine devam etmek istiyorum.	93,9	3,6	2,4
Üniversite sınavında başarılı olacağıma inanıyorum.	61,8	20,3	17,9
Okulda öğrendiklerim ile işyeri gerçekleri örtüşmüyor.	38,8	53,3	7,9
Okuldaki atölye ve laboratuvar donanımı işyerine göre daha eski.	51,2	34,9	13,9
Milli Eğitim Bakanlığı meslek liselerine gereken önemi vermiyor.	65,2	24,3	10,6

Meslek öğretmenlerinin değerlendirmeleri:

Ankete katılan öğretmenlerin mesleki hizmet yılları Tablo 6'da verilmiştir. 11-20 yıl arası hizmet süresi bulunan öğretmenlerin en çok katılım gösterdiği (%45) görülmektedir. Bununla birlikte 10 yıl ve daha az hizmet yapmış katılımcı öğretmen oranı da (%25,9) yadsınamayacak düzeydedir. 21 yıl ve daha üzeri görev yapan öğretmenlerin oranı ise %29,2'dir.

Tablo 6. Katılımcıların Mesleki Hizmet Yılı

	□	%
1-5 Yıl	14	11,7
6-10 Yıl	17	14,2
11-20 Yıl	54	45,0
21 Yıl ve daha fazla	35	29,2
Toplam	120	100,0

Ankete katılan öğretmenler arasında %17,5 gibi önemli bir oranda lisansüstü eğitim düzeyine sahip öğretmen olduğu görülmektedir. Bununla birlikte lisans mezunu öğretmenlerin oranı %82,5'tir. Öğretmenlerin %39,2'si kız meslek lisesi, %40'ı endüstri meslek lisesi ve %20,8'i ticaret meslek lisesinde görev yapmaktadır.

Hizmet-içi eğitime hiç katılmamış öğretmenlerin oranı %15,8, bir defa katılanların oranı %21,7, iki defa katılanların oranı %19,2 üç ve üzeri katılan öğretmenlerin oranı ise %43,3'tür. Hizmet-içi eğitim faaliyetlerinin öğretmenler arasında ilgi görmesi ve öğretmenlerin çoğunluk olarak bu faaliyetlere katılması sevindirici bir durumdur. Ayrıca son beş yıl içerisinde düzenlenen hizmet-içi eğitimlere katılım

oranlarına incelendiğinde, hiç katılmayanların oranının %36,7'ye yükseldiği görülmüştür. Bir defa katılanların oranı %29,2, iki defa katılanların oranı %15,8, üç ve üzeri katılanların oranı ise %18,3 olarak belirlenmiştir.

Tablo 7'de öğretmenlerin mesleki ve sosyal becerileri ile ilgili tabloda yer alan ifadeler yöneltmiştir. Elde edilen bulgulara göre öğretmenlerin büyük çoğunluğu pedagojik formasyon (%95) ve alan bilgisi (%93,3) konularında kendilerini yeterli görmektedirler. Ayrıca bilişim teknolojisi kullanımı konusunda da öğretmenlerin büyük çoğunluğunun kendilerini yeterli (%70) gördüğü söylenebilir. Ancak %29,2'lik bir oranın kendisini yeterli görmediği görülmektedir. Bu oran öğretmenler arasında bilişim teknolojilerinde hizmet içi eğitim ihtiyacı olduğunu göstermektedir. Yabancı dil konusunda ise diğer anketlerde görüldüğü gibi öğretmenler arasında da kendisini yeterli gören ancak %21,7'lik bir kısımdır. %72,5'lik bir oran ile öğretmenlerin büyük çoğunluğu yabancı dil konusunda kendisini yeterli görmemektedir. Kendini ifade edebilme (%98,3) ve grup içinde çalışabilme (%94,2) gibi sosyal becerilerde öğretmenlerin büyük çoğunluğu kendilerini yeterli görmektedir.

Tablo 7. Meslek Liselerinde Görev Yapan Meslek Öğretmenlerinin Mesleki ve Sosyal Becerileri İle İlgili Öz Değerlendirmeye Bağlı Yeterlilik Düzeyi

	Yeterlilik düzeyi (%)		
	Yetirliyim	Yetirli Değilim	Bir fikrim Yok
Pedagojik formasyon	95	2,5	2,5
Alan bilgisi	93,3	6,7	0
Bilişim teknolojisi kullanımı	70	29,2	0,8
Kendini ifade edebilme	98,3	1,7	0
Grup içerisinde çalışabilme	94,2	2,5	3,3
Yabancı dil	21,7	72,5	5,8

Tablo 8'de görüldüğü gibi, Milli Eğitim Bakanlığının mesleki ve teknik eğitime yeterli önemi verdiği ifadesine öğretmenlerin büyük çoğunluğu (%89,2) olumsuz yanıt vermişlerdir. Bu ifadeyi olumlu bulan öğretmenlerin oranı ise sadece %20'dir. Bu bulgu göz önüne alındığında Milli Eğitim Bakanlığının meslek liselerine gereken önemi göstermesi gerektiği söylenebilir. Ayrıca öğretmenler, İşletmelerin mesleki ve teknik eğitime yeterli önemi verdiği ifadesine %56,2 gibi bir oran ile olumsuz yanıt vermişlerdir. İşletmelerin mesleki ve teknik eğitime yeterli katkısı sunduklarını düşünen öğretmenlerin oranı ise %40,8'dir.

Meslek liselerine gelen öğrencilerin Türkçe/matematik bilgisi konusunda öğretmenler %80,9 oranında yetersiz görüşünü belirtmişlerdir. Meslek lisesine gelen öğrencilerin meslek derslerinin öngördüğü hazır bulunurluktan uzak olduğu öğrencilerin meslek öğrenimin ihtiyaç duyduğu temel düzeye ilköğretimde ulaştırılması gerektiği düşünülmektedir. Meslek liselerinin akademik alanda başarısız olmalarının nedenlerinden biriside bu okullara gelen öğrencilerin temel Türkçe ve matematik bilgilerinin eksikliğinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Öğretmenlerin büyük çoğunluğunun (%70,9) meslek liselerinin fiziki altyapılarının yeterli olduğu ifadesine katılmadıkları görülmektedir. Ayrıca, %66,7 oranında öğretmenlerin atölye ve laboratuvarların eğitim-öğretime uygun donanımına sahip olduğu ifadesine olumsuz yanıt verdiği görülmektedir.

Anket çalışmasına katılan öğretmenlerin işletmeler ile milli eğitim arasında, mesleki ve teknik eğitime dönük yeterli işbirliğinin sağlandığı yönündeki ifadeye büyük ölçüde(%67,5) olumsuz yanıt verdikleri görülmektedir.

Tablo 8. Meslek Liselerinde Görev Yapan Meslek Öğretmenlerine Meslek Liselerinin Genel Durumuna İlişkin Yöneltilen İfadelerin 3'lü Ölçeğe Göre Dağılımı

	Katılıyorum (%)	Katılmıyorum (%)	Bir fikrim yok (%)
Milli Eğitim bakanlığı, mesleki ve teknik eğitime yeterli önemi vermektedir.	20	89,2	0,8
İşletmeler, mesleki ve teknik eğitime yeterli önemi vermektedir.	40,8	55,8	3,4
Meslek Liselerine gelen öğrencilerin temel Türkçe/matematik bilgileri yetersizdir.	80,9	18,3	0,8
Meslek Liselerinin fiziki altyapılarının yeterli olduğunu düşünüyorum.	25	70,9	3,6
Atölye ve Laboratuvarlar, eğitim-öğretime uygun donanımına sahiptir.	29,2	66,7	4,1
İşletmeler ile Milli Eğitim arasında, mesleki ve teknik eğitime dönük yeterli işbirliğinin sağlandığını düşünüyorum.	28,4	67,5	3,1

Tablo 9'da meslek liselerinde görev yapan meslek öğretmenlerine meslek lisesi mezunları ve staj eğitimine ilişkin yöneltilen ifadelerle ilişkin bulgular yer almaktadır. Buna göre, meslek lisesinden yeni mezun çalışanların çalışma hayatına uyum konusunda problemler yaşadığını düşünen öğretmenlerin oranı %54,2'dir. Ayrıca, meslek lisesi mezunlarının alanlarındaki iş yaşamının taleplerini karşılayabilecek düzeyde olmadığını belirten ifadeye öğretmenler %59,2 oranında bir katılım gösterdikleri görülmektedir. Bu tabloya göre, öğretmenlerin önemli bir kısmının mezunların iş yaşamının taleplerini karşılayabilecek düzeyde olmadığı kanaatinde olduğu söylenebilir. Nitekim meslek lisesi mezunlarının alanlarında yeterli mesleki bilgiye sahip olmadan mezun olduklarını düşünen öğretmenlerin oranı %47,5, yeterli temel matematik bilgisine sahip olmadan mezun olduklarını düşünen öğretmenlerin oranı ise %85'tir.

Sosyal becerilerde de durum pek değişiklik göstermemektedir. Öğretmenler, meslek lisesinden mezun çalışanların düşüncelerini yeterli biçimde ifade edebilmek becerisine %57,5 oranında yeterli derecede sahip olmadıklarını, grup içerisinde çalışma becerisine ise %49,1 oranında yeterli derecede sahip olmadıklarını belirtmişlerdir.

Yabancı dil konusunda diğer bulgularda olduğu gibi meslek lisesinden yeni mezun çalışanların yeterli dil bilgisine sahip olmadığı öğretmenler tarafından da büyük oranda(%84,2) kabul görmektedir. Ayrıca, %47,5 oranında öğretmen bilişim teknolojisi konusunda da mezunları yetersiz görmüştür.

Öğretmenler staj eğitimi süresinin yeterli olmadığı ifadesine büyük oranda (%59,2) katılmadıklarını belirtmişlerdir. Staj süresinin yeterli olmadığını düşünen öğretmenlerin oranı ise %31,7'dir. Öğrencilerin üniversite, kültürel ve sosyal gelişim hedefleri de beraber düşünüldüğünde staj süresinin yeterli olduğu, arttırılması halinde başka yönlerden eksiklik doğuracağı düşünülmektedir. Aynı zamanda ucuz işgücü oluşturma tehlikesi bulunduğundan staj süresinin arttırılması yönünde yapılabilecek değişiklikler bu bağlamda değerlendirilmelidir.

Staj eğitiminin çalışma hayatına uyum açısından çok önemli olduğu ifadesine katılımcıların büyük çoğunluğu (%95) olumlu görüş bildirmişlerdir. Ancak, öğretmenlerin büyük çoğunluğu (%60,8) meslek liselerinin staj eğitimlerine gerekli önemi verdiğini düşünmesine rağmen, azımsanmayacak bir bölümü (%32,5) meslek liselerinin yeterli önemi vermediğini düşünmektedir. Ayrıca öğretmenler, stajyerleri denetleyen usta öğreticilerin gerekli pedagojik yeterliliğe büyük ölçüde sahip olmadığını (%65,8) düşünmektedirler.

Tablo 9. Meslek Liselerinde Görev Yapan Meslek Öğretmenlerine Meslek Lisesi Mezunları ve Staj Eğitimine İlişkin Yöneltilen İfadelerin 3'lü Ölçeğe Göre Dağılımı

	Katılıyorum (%)	Katılmıyorum (%)	Bir fikrim yok (%)
Meslek Lisesinden yeni mezun çalışanlar, çalışma hayatına uyum problemi yaşamaktadır.	54,2	38,4	7,5
Meslek Lisesi mezunları alanlarındaki iş yaşamının taleplerini karşılayabilecek düzeyde değildir.	59,2	38,3	2,5
Meslek Lisesinden yeni mezun çalışanlar alanlarında yeterli mesleki bilgiye sahip olmadan mezun olmaktadır.	47,5	50,9	1,6
Meslek lisesinden yeni mezun çalışanlar, yeterli temel matematik bilgisine sahip olmadan mezun olmaktadır.	85	13,3	1,7
Meslek lisesinden yeni mezun çalışanlar, düşüncelerini yeterli derecede rahat ifade edebilme becerisine sahip olmadan mezun olmaktadır.	57,5	40	2,5
Meslek lisesinden yeni mezun çalışanlar, yeterli grup içerisinde çalışma becerisine sahip olmadan mezun olmaktadır.	49,1	49,2	1,7
Meslek Lisesinden yeni mezun çalışanlar yeterli yabancı dil bilgisine sahip olmadan mezun olmaktadır.	84,2	13,4	2,4
Meslek Lisesinden yeni mezun çalışanlar yeterli bilişim teknolojileri kullanma becerilerine sahip olmadan mezun olmaktadır.	47,5	48,3	4,2
Staj eğitimi süresi yeterli değildir.	31,7	59,2	9,2
Meslek Liselerinin, staj eğitimlerine gerekli önemi vermediklerini düşünüyorum.	32,5	60,8	6,7
İşyerlerinde stajyer ve çırakları denetleyen usta öğreticilerin gerekli pedagojik yeterliliğe sahip olduğunu düşünmüyorum.	65,8	30	4,2
Staj eğitimi, çalışma hayatına uyum açısından çok önemlidir.	95	4,2	0,8

Tablo 10'da meslek liselerinde görev yapan meslek öğretmenlerine iş yaşamlarına ilişkin yöneltilen ifadelerle ilişkin bulgular yer almaktadır. Buna göre, öğretmenler, büyük oranda (%71,7) işyerlerinde mutlu bir çalışma yaşamı olduğunu düşündükleri söylenebilir. Ancak bu ifade de %25,8 oranında bir olumsuz görüş olduğu noktası da dikkate değer bir bulgudur.

"İş güvenceme dair kaygılarım artmaktadır." İfadesine öğretmenlerin verdikleri cevapların dağılımı incelendiğinde; %57,5 oranında olumlu görüş bildirilmiş, %39,2 oranında ise olumsuz görüş bildirilmiştir. Bu tür kaygıların eğitim sürecini olumsuz etkileyeceği, çalışanların motivasyonlarını düşürecekği eğitim sürecinin bu tür kaygılardan uzak tutulması gerektiği düşünülmektedir. Bununla birlikte, ankete katılan öğretmenlerin, %56,7'lik bir oranı okul idaresinin yönetim biçiminin motivasyonlarını kötü yönde etkilediğini bildirmişlerdir. Olumsuz görüş bildiren öğretmenlerin oranı ise %39,2'dir. Öğretmenler büyük çoğunlukla (%85) Millî Eğitim Bakanlığının öğretmenlere gerekli önemi vermediğini düşünmektedirler.

"Meslek dersi öğretmenlerinin okul dışında alanları ile ilgili olarak iş deneyimi kazanması önemlidir." İfadesine katılımcıların büyük çoğunluğunun (%91,7) olumlu görüş bildirdiği görülmektedir.

"Hizmet içi eğitimlerin amaçladığı faydaları sağladığını düşünmüyorum" ifadesine öğretmenlerin önemli bir kısmı (%62,5) olumlu görüş bildirmiştir. Ayrıca, "Hizmet içi eğitimler öğretmenler arasında eğitimden çok tatil gibi algılanıyor" ifadesine çalışmaya katılan öğretmenlerin büyük çoğunluğu (%69,2) olumlu yönde görüş bildirdikleri görülmektedir. Bununla birlikte, Hizmet içi eğitimlerin işletmeler ile işbirliği içinde yapılması ifadesine öğretmenlerin önemli bir bölümü (%88,3) katılmaktadır.

Tablo 10. Meslek Liselerinde Görev Yapan Meslek Öğretmenlerine İş Yaşamlarına İlişkin Yöneltilen İfadelerin 3'lü Ölçeğe Göre Dağılımı

	Katılıyorum (%)	Katılmıyorum (%)	Bir fikrim yok (%)
İş yerimde mutlu bir çalışma yaşamı olduğunu düşünüyorum.	71,7	25,8	2,5
İş güvenceme dair kaygılarım artmaktadır.	57,5	39,2	3,3
Okul idaresinin yönetim biçimi motivasyonumu kötü yönde etkilemektedir.	56,7	39,2	4,1
Millî Eğitim Bakanlığının Öğretmenlere yeterli önemi vermediğini düşünüyorum.	85	11,7	3,3
Meslek dersi öğretmenlerinin okul dışında alanları ile ilgili olarak iş deneyimi kazanması önemlidir.	91,7	5,8	2,5
Hizmet içi eğitimlerin amaçladığı faydaları sağladığını düşünmüyorum.	62,5	30	7,5
Hizmet içi eğitimler öğretmenler arasında eğitimden çok tatil gibi algılanıyor.	69,2	27,5	3,3
Hizmet-İçi eğitimler işletmeler ile işbirliği içinde yapılmalıdır.	88,3	6,7	5

İşletme yetkililerinin değerlendirmeleri:

Anket çalışmasında yer alan işletmelerde çalışan personel sayıları Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11. “İşletmenizdeki Çalışan Personel Sayısı.” İfadesine İlişkin Frekans ve Yüzde

	□	%
10 ve daha az	26	31,7
11-50	26	31,7
51-250	18	22,0
251 ve daha fazla	12	14,6
Toplam	82	100,0

Eğitim birimine sahip kurumların oranı %63,4, eğitim birimi olmayan kurumların oranı ise %36,6’dır. Anket çalışmasına katılan katılımcılar “Alanınızda kaç yıldır çalışıyorsunuz?” ifadesine verdikleri cevapta, “11-20 yıl” arası çalışanların oranı %34,1, “6-10 yıl” arası ise %31,7 olduğu görülmektedir. Bu durum Tablo 12’de görülmektedir.

Tablo 12. “Bu Alanda Kaç Yıldır Çalışıyorsunuz?” İfadesine İlişkin Frekans ve Yüzde

	□	%
1-5 Yıl	9	11,0
6-10 Yıl	26	31,7
11-20 Yıl	28	34,1
21 Yıl ve daha fazla	19	23,2
Toplam	82	100,0

13’te ankete katılan işletme yetkililerinden meslek lisesi mezunları ile genel lise mezunları arasında tabloda yer alan ifadelerle ilişkin karşılaştırmalar yapılmıştır. Elde edilen bulgularda işletmeler, temel matematik bilgisinde meslek lisesi mezunlarının genel liseye göre daha kötü olduğunu (%47,6) düşünmektedirler. Bununla birlikte işletmelerin büyük çoğunluğu (%64,6) meslek liselilerin pratik çözüm üretebilme becerisinin genel lise mezunlarına göre daha iyi olduğunu düşünmektedir. Ayrıca, mesleki yeterlilikleri konusunda da meslek liselilerin dahi iyi (%79,3) olduğu görüşünü belirtmişlerdir.

Bilişim teknolojilerini kullanma yeterliliği üzerinden yapılan karşılaştırmada katılımcılar %46,3 gibi bir oran ile değişiklik olmadığını, %36,6 ile meslek liselilerin daha iyi durumda olduğunu belirttikleri görülmektedir.

Düşünceleri rahat ifade edebilme konusunda yapılan karşılaştırmada işletme yetkilileri herhangi bir fark görememelerine karşın meslek liselilerin grup içinde çalışma becerilerinin genel lise mezunlarına göre daha iyi olduğu (%59,3) düşüncesinde oldukları söylenebilir.

Genel liselerin yabancı dil konusunda meslek lisesi mezunlarından daha iyi (%54,9) oldukları işletme yetkilileri tarafından ifade edilmiştir.

Çalışanların değişen iş hayatına uyumu konusunda yapılan karşılaştırmada katılımcılar %62,2 oranında meslek liselerinin durumunu daha iyi bulmuşlardır. Bu durum meslek liselerinin yetiştirdiği öğrencilerin sanayi açısından ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Meslek liselerinin, öğrencilerini iş hayatına uyum gösterebildikleri kadar iş yaşamını, daha insani ve gelişken kılabilecek potansiyele sahip düzeye getirmekle de sorumlu olduğu düşünülmektedir.

Tablo 13. İşletmelere Yöneltilen Meslek Lisesi Mezunları İle Genel Lise Mezunları Arasında Karşılaştırmaları İçeren İfadelere İlişkin Dağılımlar

	Daha iyi (%)	Değişiklik yok (%)	Daha kötü (%)	Bir fikir yok (%)
Meslek lisesi mezunu çalışanların temel matematik bilgisi, genel lise mezunu çalışanlara göre,	13,4	18,3	47,6	20,7
Meslek lisesi mezunu çalışanların oluşan sorunlara pratik çözüm üretebilme becerisi, genel lise mezunu çalışanlara göre,	64,6	25,6	6,1	3,7
Meslek lisesi mezunu çalışanların mesleki yeterlilikleri, genel lise mezunu çalışanlara göre,	79,3	13,4	3,7	3,7
Meslek lisesi mezunu çalışanların bilişim teknolojilerini kullanma yeterlilikleri, genel lise mezunu çalışanlara göre,	36,6	46,3	6,1	11
Meslek lisesi mezunu çalışanların düşüncelerini rahat ifade edebilme becerileri, genel lise mezunu çalışanlara göre,	18,2	51,2	17,1	13,4
Meslek lisesi mezunu çalışanların grup içerisinde çalışma becerileri, genel lise mezunu çalışanlara göre,	59,8	30,5	3,7	6,1
Meslek lisesi mezunu çalışanların yabancı dil yeterlilikleri, genel lise mezunu çalışanlara göre,	7,3	28	54,9	9,8
Meslek lisesi mezunu çalışanların değişen İş hayatına uyumu, genel lise mezunu çalışanlara göre,	62,2	24,4	7,3	6,1

Tablo 14’te İşletmelere mesleki eğitim ve staj süreci ile ilgili ifadeler yöneltilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, anket çalışmasına katılan işletme yetkilileri %57,3 ile Milli Eğitim Bakanlığının, mesleki ve teknik eğitime yeterli önemi verdiği ifadesine olumlu yanıt vermiş, %35,4 ile olumsuz değerlendirmede bulunmuştur. Ayrıca, katılımcılar işletmelerin mesleki ve teknik eğitime yeterli önemi verdiğine dair ifadeye %70,7 oranında olumlu görüş belirtmişlerdir.

Meslek lisesinden yeni mezun çalışanların çalışma hayatına uyum problemleri yaşadığını düşünen katılımcıların oranı %42,6’dır. Bununla birlikte %49,6 oranında katılımcılar çalışma hayatına uyum konusunda meslek lisesinden yeni mezun çalışanların sorun yaşadıkları görüşüne katılmadıklarını belirtmişlerdir. Ancak, “meslek lisesi mezunları, alanlarındaki iş yaşamının taleplerini karşılayabilecek düzeyde değildir” ifadesine katılımcılar %49,7 oranında olumlu görüş belirtmişlerdir.

“Meslek lisesinden yeni mezun çalışanlar, alanlarında yeterli mesleki bilgiye sahip olmadan mezun olmaktadır” ifadesine katılımcılar %53,6 oranında olumlu görüş belirtmişlerdir. Bununla birlikte, %37,8 oranında işletme yetkilisi bu ifadeye katılmadıklarını belirtmişlerdir.

İşletme yetkilileri, “Staj eğitimi süresi yeterli değildir” ifadesine %56,1 düzeyinde olumsuz yanıt vermişlerdir. Diğer gruplar birlikte işletme yetkilileri de çoğunluk olarak staj eğitimi süresinin yeterli olduğunu düşündükleri söylenebilir.

İşletme yetkilileri büyük çoğunlukla (%69,5) meslek liselerinin staj eğitimine gerekli önemi verdiklerini düşünmektedirler. Ayrıca, staj eğitiminin çalışma hayatına uyum açısından çok önemli olduğu şeklindeki ifadeye diğer gruplarda olduğu gibi olumlu görüş belirten işletme yetkililerin oranının %76,6 olduğu görülmektedir.

Meslek liseleri ve işletmelerin daha fazla işbirliği kurmaları şeklindeki ifadeye işletme yetkililerinin %69,8’lik bir bölümü katılmıştır. Bununla birlikte, İşletme yetkilileri “İşletmeler ile milli eğitim arasında, mesleki ve teknik eğitime dönük yeterli işbirliğinin sağlandığını düşünüyorum” ifadesine %54,9 oranında olumlu katılım gösterdikleri görülmektedir. %37,8’lik bir oran ise bu ifadeye olumsuz yaklaşmıştır.

Tablo 14. İşletmelere Mesleki Eğitim ve Staj Süreci İle İlgili Yöneltilen İfadelere İlişkin 3’lü Ölçeğe Göre Dağılım

	Katılıyorum (%)	Katılmıyorum (%)	Bir fikrim yok (%)
Milli Eğitim bakanlığı, mesleki ve teknik eğitime yeterli önemi vermektedir.	57,3	35,4	7,3
İşletmeler, mesleki ve teknik eğitime yeterli önemi vermektedir.	70,7	24,4	4,9
Meslek lisesinden yeni mezun çalışanlar, çalışma hayatına uyum problemi yaşamaktadır.	42,6	49,6	9,8
Meslek lisesi mezunları alanlarındaki iş yaşamının taleplerini karşılayabilecek düzeyde değildir.	58,7	33,9	7,3
Meslek lisesinden yeni mezun çalışanlar, alanlarında yeterli mesleki bilgiye sahip olmadan mezun olmaktadır.	53,6	37,8	8,5
Staj eğitimi süresi yeterli değildir.	33	56,1	11
Meslek liselerinin, staj eğitimlerine gerekli önemi verdiklerini düşünüyorum.	69,5	24,4	6,1
Staj eğitimi, çalışma hayatına uyum açısından çok önemlidir.	76,6	23,2	2,4
Meslek liseleri ve İşletmeler daha fazla işbirliği kurmalıdır.	69,8	29,2	3,7
İşletmeler ile Milli Eğitim arasında, Mesleki ve Teknik Eğitime dönük yeterli işbirliğinin sağlandığını düşünüyorum.	54,9	37,8	7,3

Sonuç

Anket çalışmasında yer alan katılımcıların değerlendirmelerine göre; ülkemizin üretim politikaları, çevre duyarlılıkları, istihdam politikaları gibi konularda söz söyleyebilecek bilinçli, sosyal ve mesleki açıdan kendini geliştirmiş çalışanlara ihtiyacı olduğu söylenebilir. Bu özelliklere sahip bireylerin yetiştirilmesini sağlayacak politikaların mesleki ve teknik eğitimin ilgili tüm taraflarının katılımı ile belirlenmelidir.

Ancak elde edilen bulgular Milli Eğitim Bakanlığının mesleki ve teknik eğitime verdiği önemin, mesleki eğitimin ilgililerince (öğretmen, çalışan, öğrenci, işletmeler) yeterli bulunmadığını göstermiştir. Milli Eğitimin politikaları içerisinde öncelikle meslek okullarının fiziki altyapılarının ve donanımlarının geliştirilmesi, okul sanayi işbirliğini artırıcı önlemlerin alınması, öğretmenlerin iş güvencelerine dair kaygıların giderilmesi ve okul idarelerinin daha yapıcı bir tutum izlemesi için gerekli düzenlemelerin ve uygulamaların hayata geçirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Ayrıca mesleki eğitimi tercih etme noktasında gerekli bilinçlendirmenin yapılması gerektiği düşünülmektedir. Lise eğitiminin türünü seçme aşamasında, öğrencilerin erken yaşta olması yanlış tercihlerin önünü açabilmektedir. Okul türlerini tercih etme de bireylerin sınıfsal ve sosyal konumlarının etkisini ortadan kaldırmaya dönük tedbirler alınmalıdır.

Yabancı dil konusunda yetersizlikler olduğu görülmüştür. Milli Eğitim Bakanlığının bu konuda gerekli tedbirleri alması gerekmektedir. Teknoloji yoğun bir alan olan mesleki ve teknik eğitim alanında, bilgiye ulaşmada yabancı dil öğrenimi önemlidir.

Staj eğitiminin öğrencileri meslek hayatına hazırlama ve mesleki pratiklerini geliştirme açısından çok önemli bir konumda olduğu görülmüştür. Staj süresinin yeterli olduğu taraflarca belirtilmiştir. Ayrıca öğrencilerin staj sürecinde alanları ile ilgili çalışmalar yapabilmeleri, ucuz işgücü olarak kullanılmaması gerektiği düşünülmektedir. İşletmelerin staj faaliyetleri titizlikle takip edilmeli, usta öğretici bulundurma konusundaki denetimler gerçekleştirilmelidir. Mevcut durumda her beş işletmeden birisinde usta öğretici bulunmadığı görülmüştür.

İşletmelerin görüşü alınarak elde edilen bulgularda meslek lisesi mezunlarının, genel lise mezunlarına göre mesleki yeterlilik, pratik beceriler, iş hayatına uyum, bilişim teknolojisi gibi konularda daha iyi durumda olduğu ortaya çıkmıştır. Bu durum ülkemizde faaliyet gösteren tüm iş kollarındaki çalışanların mesleki eğitim sürecinden geçmesi gerektiğini düşündürmektedir. Lise düzeyindeki okul düzenlemeleri bu durum dikkate alınarak yapılmalıdır.

Öğretmenlere yönelik hizmet içi eğitim faaliyetlerine katılımın yüksekliği ve son yıllarda artmış olması önemli bir bulgudur. Öğretmenlerin kendilerini mesleki açıdan yetiştirme çabası dikkate değerdir. Ancak öğretmenler tarafından hizmet içi eğitim uygulamaları konusunda bazı eksiklikler belirtilmiştir. Öncelikle hizmet içi eğitimlerin öğretmenin öğretmene anlattığı bir ders niteliğinde değil, ilgili iş kolunun katılımıyla iş ortamında yapılması gerekmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı hizmet içi eğitimleri tatil algısından çıkarıp daha kaliteli bir düzeye taşımalıdır.

Kültürel, estetik yönleri gelişmiş eleştirel düşünme yeteneğine sahip sorgulayan bireylerin yetiştirilmesine olanak sağlayan, öğrencilerin akademik eğitimlerine devam edebilmelerinin mümkün olduğu bir mesleki eğitim modeli kurulmalıdır. Bireyler iş hayatında sadece işverenin ihtiyaçlarına cevap verebilen çalışanlar olmaktan çıkmalı, eşitlikçi bir ekonomi ve üretim düzeni oluşturma yönünde etkin rol üstlenebilecek donanımda olmalıdırlar. Mesleki eğitim süreci ile birlikte öğrenciler üretim mekanizmalarının işleyişi hakkında fikir sahibi olabilmeli ve eğitim sürecinde edindikleri kazanımlarla üretim yapısını dönüştürme yönünde etkin olabilecek kültürel, estetik ve yaratıcı altyapıya sahip olabilmelidirler.

Kaynakça

- BALCI S., ARI M. (2003). “Küresel Ekonomi İçinde Mesleki ve Teknik Eğitimin Önemi”, IVETA Bölgesel Konferansı, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- BULUT, Ergin (2007). The Transformation Of The Turkish Vocational Training System: Creation Of Lifelong Learning, Loyal Technicians, Boğaziçi University Atatürk Institute, Master’s Thesis, İstanbul.
- DÖNMEZ D., POLAT V. (2003). “Meslek Yüksekokullarında Kaliteli Eğitimin Koşulları”, IVETA Bölgesel Konferansı, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- <http://mtegm.meb.gov.tr/TR/protokoller.asp?sayfa=liste>, Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğünce yapılan protokoller, ETOGM, 14 Kasım 2012.
- http://sgb.meb.gov.tr/Str_yon_planlama_V2/MEBStratejikPlan.pdf, 2010-2014 Stratejik Planı, Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, 20Aralık 2012
- İstihdam ve Meslekî Eğitim İlişkisinin Güçlendirilmesi Eylem Planı (2010). Resmi Gazete, 27642,15.07.2010.
- SENAR N., KAYA Z. (2006). Esnaf ve Sanatkâr Meslek Kuruluşları için Ülke Örnekleri ile AB’de Mesleki Eğitim ve AB Mali Kaynakları Rehberi. TESK yayınları, Ankara.
- Mesleki Eğitim Sistemimiz ve İşletmelerde Beceri Eğitimi: Sorunlar ve Çözüm Önerileri, TİSK tarafından Mesleki Eğitim Kurulu’na sunulan rapor, TİSK (2004).
- UZUNYAYLA, F. (2007). Avrupa Birliği’ne Giriş Sürecinde Eğitim ve İstihdam Politikaları. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Kalkınma İktisadı Ve İktisadi Büyüme Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

EVALUATION OF FORMAL VOCATIONAL AND TECHNICAL EDUCATION SYSTEM BY THE STAKEHOLDERS

Murat A. TAMER*

Mustafa ÖZCAN**

Abstract

The purpose of this paper is to evaluate the formal vocational education system of Turkey by the stakeholders of the system. For this purpose; formal vocational and technical education school types that cover: female vocational school, industrial vocational school and vocational school for trade were chosen for the study. Education and training at these schools were evaluated by the views of trainees, vocational/ technical teachers, workers of vocational and technical schools graduates and companies that employs the vocational and technical schools graduates and trainees. The views of all these stakeholders were evaluated to found the current situation of the system. For this reason different questionnaires were applied to each stakeholder and SPSS 20.0 program were used to evaluate the results of the questionnaires. Datas gathered from the research was evaluated by using the SPSS 20.0 program. The method used in the evaluation of data was the frequency analysis. The views and their effects that came out as a result of datas analysis were compared and similarities and differences among the stakeholders' views were discussed. Stakeholders found the internship duration enough but They stated that this duration to be followed strictly with the partners and co-operation between vocational schools and companies would have to be enhanced. It was found that one out of five companies had no master-trainer.

Key Words: Vocational and technical education, internship, school-industry co-operation

* Technical Teacher, Şişli Technical and Industrial Vocational High School

** Technical Teacher, Şişli Technical and Industrial Vocational High